

5

Iragankor datibodunak

Konfigurazioz konfigurazio goazela, azken motara helduko gara orain, iragankor datibodunetara, alegia. Lehenago bezala, hiru aldetatik hurbilduko gara gaira. Lehenengo eta behin 5.1, konfigurazio honetan beharrezkoak diren datiboen ingurukoak aurkeztuko ditugu. Jarraian, 5.2 atalean, konfigurazio iragankorretako datiboen theta-roleri gainbegirada bat emango diegu. Azkenik, 5.3, konfigurazio datibodunen eta datibogabeen arteko alternantziez arduratuko gara.

5.1. Beharrezko datiboen aztarnak adizki iragankor trinkoetan

Jo dezagun orain, lehenago —2.2— aditz iragangaitzekin bezala, aditz iragankorretatik bereziki forma trinkoak dituztenen lekukotasunak aztertzea. Gorago aditz iragangaitzei dagokienez ikusi dugun bezala, adizki trinkoen eremu morfologiko itxi honetatik nolabaiteko ebidentzia lor daiteke datiboen beharrezkotasunaz: forma trinkoek datibo marka beharrezkoa izanez gero, orduan pentsatzekoa da argumentu hori beharrezkoa dela —edo, garai batean, behintzat, hala izan dela—.

Adizki iragankor trinko gutxik erakusten dituzte beharrezko datibo markak. Lafonen tesiaren (1944) aurkibidean, iragankorren artean —*verbs de la 2^e classe* deritzenak— datiboa derrigorrez erakusten dutenak *erauntsi*, *erausi*, *iritzi* eta *itxaron* dira, baina hauetatik azken biak dagoeneko inergatibo datibodunen artean aztertu ditugu, ez baitago euren egituran inongo absolutibo argumenturik. *Erauntsi* eta *erausi* aditz bat bakarra direla dio Lafonek (1944: 277).

Erauntsi laguntzaile iragankor datibodunaz jasotzen da eta “jo, eraso”¹⁹⁴ da bere adiera nagusietako bat (OEH VI: 789):

¹⁹⁴ OEH (VI: 789) “Golpear; atacar, acometer. Arremeter, asaltar, atacar al enemigo.”

- (292) a. Eta bazeraunsaten haren buruari kanabera batez (Lç Mc 15, 19)
 b. Baina bere bulharrari zeraunson (Lç Luc 18,13)

Lafonek dioenez (1944: 276), aditz honek “*n’a que de formes tripersonnelles...; le patient, qui est toujours à la 3e pers. du sg., est indéterminé.*” Hala, Lafonen ustez, *erauntsik* hiru argumentu ditu, ez bi, eta bere hitzetatik, absolutibo osagarria isilpean dagoela interpreta daiteke. Alabaina, adiera honestan, datibo osagarriak gai theta-rola duela ematen du. Alde horretatik, beraz, Lafonen iritziaren kontra, ez genuke isilpeko absolutibo osagarririk, datibo osagarria baino, eta horrek *erauntsi* inergatibo datibodunen artean kokatzera eramango gintuzke.

Gainerakoan, *erauntsi* eguraldi aditz modura ere erabiltzen da. Goian, inergatibo datibodunen atalean 4.1.1, zenbait eguraldi aditz aipatu ditugu, hala nola, *eman*, *eragon*, *erasan*, *eraso*. OEhk (VI: 790) dioenez, eguraldi fenomeno aipatuz gero, orduan datiboaz markatzen da (a,b), baina fenomeno bera aipatu gabe ere utz daiteke (c):

- (293) a. Uriari darauntsa (SP)
 b. Euriari, elurrari [...] eraunsi dio (Lar)
 c. Eta hegoak draunसानean, erraiten duzue, ezen bero eginen duela (Lç Lc 12, 55)

Eguraldi aditz hauen erabilerari buruzko xehetasunak jaso ditugunean adierazi dugunez, halako aditzetan ergatiboa erdi-argumentu bat da, eta itxuraz hori bera esan beharra dugu (c) adibideko datiboaz ere, erdi-argumentu bat dela, alegia. Kontuan izan guk inergatibo datiboduntzat jotzen dugula *erauntsi*, hau da, absolutibo osagarririk ez duena. Jakina, absolutibo osagarria isilpean dagoela uste duenak, (c) adibideko datibo osagarria ere isilpean dagoela esan beharko luke, aditzaren irudia are korapilatsuagoa eginez.

Egia esan, Lafonen testuan bildutako XVI. mendeko forma trinkoen artean, laguntzaileetatik aparte oso iragankor datibodun gutxi agertzen dira. Baliteke testuen urritasunagatik izatea hori, baina gaur egun ere EGLUK (1987) eredu zko iragankor datibodun gisa jasotzen dituen aditzen artean, ez *ekarri* aditzak ez eta *eraman* eta *erabili* aditzek ere ez dute konfigurazio datibodun honi dagokion formaren lekukorik.¹⁹⁵ Testigantza klasikoetara itzuliz, *eroan* predikatuak badu *deroat* ‘eroaten dit’ forma bat (RS 82),¹⁹⁶ eta egia ere bada *erakutsi* aditzaren forma trinko bakarra datiboduna dela —*neure gogoan nera-*

¹⁹⁵ Ez ditugu hemen kontuan hartzen, noski, ez aginterazko forma datibodun laburtuak (*eqhardaçu*, *ekarroçue* eta *ekaztaçue* bezalakoak), ez eta marka alokutiboa dutenak (*diraus-taçu*) (Lafon 1944: 277).

¹⁹⁶ *Tacot deroat dodana neure echerean çeraja* “para me lleua lo que tengo de mi casa al mercado” (Lafon 1944: 292).

*cutson*¹⁹⁷ ‘erakusten nion’, baina azken hau forma bakarra denez, ezin daiteke jakin *erakutsi* aditzari datiboa beharrezkoa zitzaion ala ez—. Azpimarratzekoa da XVI. mendeko datuetara begira, konfigurazio iragankor datiboduneko adizki gehienak erro defektibo edo supletiboetatik datozela, batez ere *-io-*, *-i-* eta *-rau-* erroetatik, eta “eman” adiera zabal batez erabiltzen direla:

- (294) a. Baietare konplitzeko didan penitenzia (E 43)
- b. Ezker drauzat neure Iankoari (Lç Rom 1,8)
- c. Ezker diarozat neure Iankoari (Lç Tim 1,3)

Emanek berak badu forma datibodun bat edo beste:¹⁹⁸

- (295) a. Hark ehoi eztemaio oren baten ephia (E 35)
- b. Eta gogoia demogun elkharri xaritatara eta obra onetara inzitatzeko (Lç Hebr 10,42)

Baina gehienetan forma datibodunak perifrastikoak dira, laguntzaile gisa lehen aipatu ditugun erro defektiboak erabiltzen dituztenak, eta perifrastikoak diren heinean, atal honen eremutik kanpo gelditzen dira. Nolanahi ere, garrantzizkoa da kontuan hartzea garai hartako euskaran, erro defektiboetako adizkiak forma datibodunetarako bakarrik erabiltzen zirela. Neurri handi batean, beraz, badago banaketa osagarri moduko erlazio bat: forma datibodunetarako erro supletiboak erabiltzen ziren, berez edo laguntzaile gisa, eta forma datibogabeetarako ez ziren erro berezi horiek erabiltzen, *emanen* beraren forma trinko zein perifrastikoak baino. Kontuan izan dezagun, hurrengo atalean 5.2 ikusiko dugun bezala, *eman* moduko predikatuak iragankor datibodun tipikoenak direla eta denetariko berezitasunak erakusten dituztela hizkuntzetan zehar. Ez da harritzekoa, beraz, garai hartako euskaran egoera korapilatsu hori izatea. Euskara horren nahastura interpretatzeko, ez da harritzekoa euskalariak pentsatzea datibo komunztadura, konfigurazio iragankorrean, behintzat, hizkuntzan forma hartzen ari zen fenomeno zela, hau da, nolabait fenomeno ‘berria’. Fenomeno hori iragankor datibodun prototipikoetan itxuratzen hasi zen, eta geroago, denboraz, aditz iragankor gehiagotara zabalduko zen.

Ikusi dugunez, denetariko forma bereziaz baliatzen da hizkuntza konfigurazio iragankorreko datibo komunztadura adierazteko, erro supletiboaz

¹⁹⁷ *Neure gogoia nerakutson sekretuki han barna* (E 143).

¹⁹⁸ *Eman*. “Las formas sintéticas (de *eman*: no nos referimos a otras raíces supletivas como *-i-*, etc.) se documentan, en autores septentrionales hasta comienzos del s. XVIII (más tarde tbn. los emplea a menudo Goyhetché). Al sur son raros los verbos fuertes ya en los textos del s. XVI, pero se vuelven a encontrar. Se emplean casi exclusivamente verbos tripersonales (*demogula lekhu* Ax 291) (V 193)). [...] Algunos autores de este siglo ‘reinventan’ formas sintéticas pero con el infijo *-a-* propio históricamente de los bipersonales.” OEH (VI: 627).

edota erro supletibo horiek laguntzaile gisa erabiliz. Azpimarratzekoa da erro horiek ez dutela berez forma denboragaberik, eta hori, hain zuzen, laguntzaile askoren ezaugarria da —horregatik ezartzen dizkiegu izartxoak **edun*, **ežan*, **edin* bezalakoei—. ¹⁹⁹ “Eman” adierako aditz horiek, oro har, forma iragankor datibodunak adierazteko erabiltzen hasi ziren, eta gramatikalizazio prozesu bati bidea eman zioten. ²⁰⁰

Mendeen joan-etorrien ikuspegitik, berrikuntza izan zein ez, gaur egun hizkuntzan finkatuta dagoen gertakaria da datibo komunztadura. Baina, esan dugun bezala, ez dago gaur egun ere beharrezko datibo komunztadura duen predikatu iragankor trinkorik. Beraz, ebidentzia mota honi lehentasuna emanez gero, *dakarkiot* bezalakoak, forma berriagoak izateaz gain, eratorritako formatzat hartu beharko genituzke, hau da, oinarritzko forma iragankor bati argumentu bat gaineratuz sortutakoak. Hartara, Levin eta Rappaportek (2005) *complex event creation* edota *gertaera konplexuaren eraikuntza* deriztaten prozesuaren ondorio lirarteke.

5.2. Theta-rolak

Erakutsi berri dugunez, ez dugu aurkitu iragankor datiboduna bakar-bakarrik izan daitekeen adizki trinkorik. Eta EPGecko testuak Corsintaxen birtartez arakaturaz gero ere, gauzak ez dira aldatzen, ez baitago konfigurazio iragankorren artean, datiborik gabe ere agertu ezin daitekeen predikatu datibodunik.

Jo dezagun EPGera, konfigurazio iragankor datibodunean sarrien agertzen diren predikatuak zeintzuk diren jakiteko. Datuek erakuts dezaketen maiztasunari ez diogu garrantzi berezirik eman nahi, nahiz eta sarrien agertzen diren kasuetatik abiatuko garen, theta-rolen matazaren hariari tenk egiteko. Datu hauek argitu dezakete agian zeintzuk diren konfigurazio honetako datiboen theta-rol nagusiak eta nola lotzen diren predikatuaren oinarritzko argumentu egiturarekin, alegia, konfigurazio datibodunak datibogabeekin. Go-goan izan lehenago iradoki dugun bezala, datibo hauek predikatu iragankorren oinarritzko argumentu egiturari gaineratutako osagaiak direla. ²⁰¹

¹⁹⁹ Ez bakarrik euskaraz. Ingeleseaz, adibidez, laguntzaile modalen ezaugarri ezaguna da hau: ez dago **to must*, *canning*, *to may*, *oughting* bezalakorik.

²⁰⁰ Txineraz morfema bera erabiltzen da bai *eman* aditza bai datibo kasua markatzeko:

- (i) Ta gei wo shuo...
hura eman ni esan
‘Hark niri esan zidan’
- (ii) Ta gei wo qian
hura eman ni dirua
‘Hark dirua emango dit’

²⁰¹ Argumentua hiztegian ala sintaxian gaineratzen ote den oraindik erabakitzeke dago.

5.2.1. *Iragaitea: helburuak, iturburuak eta onuradunak*

Alderdi tipologikotik begiratuta, hizkuntzetan zehar, konfigurazio iragankor datibodunetan²⁰² agertzen diren predikatuak iragaite edo transferentzia predikatuak izaten dira, hau da, gai bat iturburu batetik hartzaile edo helburu bati iragaten zaiola adierazten dutenak. Horregatik, euskaraz ere, iragankor datibodunetan mota honetako predikatuak aurkitzea espero dugu. EPG corpusa Corsintaxen bidez arakaturaz gero, agerpenen zerrendan *izan*, *egin* bezalako aditzak alde batera, hasierako predikatu guztiak nahiko ondo egokitzen dira egoera prototipiko honetara: *agindu*, *azaldu*, *ekarri*, *eman*, *erakutsi*, *erantzun*, *esan*, *eskaini*, *eskatu*, *galdetu*, *jarri*, *kendu*, *kontatu*, *leporatu*, *utzi* dira corpus horretan mila agerpen baino gehiagoko aleak. Gehien-gehienetan helburu bati egiten zaion gaiaren iragaitea dugu. *Gehien-gehienetan* diogu, iragaite prototipiko hori zentzu zabal batez ulertu behar delako. Lehenengo eta behin, iragaitea kontrako norabidean gerta daiteke batzuetan. Halakoetan datiboa ez da, jakina, helburua, iturburu baizik. Hau da, esaterako, *kendu* predikatuaren kasua, eta bere antzekoak dira baita *hartu* eta *atera* ere.²⁰³ Bigarrenik, datiboak askotan onuradunaren kutsu nabaria du, eta horixe izan daiteke, hain zuzen ere, *eskatu* predikatuaren datiboak duen theta-rola. Hala, askotariko interpretazioak dituzte ondoko perpausek:

- (296) a. Taxi bat/dirua eskatu dizut
- b. Mikeli loteria erosi diot

Pragmatikaren arabera, interpretazio bat bestea baino eskurago egon badaiteste ere, *zuri* implizitua eskaeraren helburua zein onuraduna izan daiteke (a) adibidean: *zu* hori taxi konpainiaren langilea bada, helburutzat hartuko dugu, baina taxi baten zain dagoen laguna bada, errazago interpretatuko dugu *zu* onuraduna dela —alegia, taxia *zuretzat* dela—. Eta *diruarekin* ere antzera, dirua zuk baduzu, eskaeraren helburua *zu* izango zara; baina jo dezagun nik dirua beste bati eskatu diodala gero *zuri* emateko, orduan *zu* azken hartzailea —edo ingelesez, *intended recipient*— izango zara, onuraduna azken batean. *Erosi* aditza duen adibideak (b) lerro hauetan adierazitako ñabardura biak biltzen ditu: Mikel loteria saltzailea bada, iturburu izan daiteke. Alabaina, ez nahitaez, loteriaren azken hartzailea ere izan daiteke-eta —beharbada nik neuk gordetzen ditut familia guztiaren loteria txartelak, eta baita Mikelentzat ere erosi nuena, eskura eman ez arren—.

²⁰² Gure lanaren hasieran esan dugun moduan, *ditransitive* edota *ditransitivo* ere deitu izan direnak.

²⁰³ Semantikoki, *kentzen*, *hartzten* edo *ateratzen* dena iturburuaren atala edo jabea denean, datiboa oso hurbil dago jabe edota interes datiboetatik.

Onuradun theta-rola nabarmena da sortze predikatuetan (a) (Oyharçabal 2007b), baita zerbitzuak adierazten direnean ere:

- (297) a. Joni bixkotxak egin dizkiot
b. Atea zabaldu didate
c. Idazlana laburtuko dizut

Guztietan, *-(r)entzat* destinatiboa ala onuraduna erabilenezake datiboaren ordeztu, aldaketa semantiko handirik gabe. Arregik (2003: 16) datibo/onuradun alternantzia hau erakusten duten predikatuen ondoko sailkapena egin du:

- a) BUILD verbs: *eraiki, ebaki, bildu, josi, tolestu, txikitu, egin...*
b) CREATE verbs: *diseinatu*
c) PREPARE verbs: *erre (oilaskoa), egosi, garbitu, prejitu, prestatu (janaria), plantxatu, piztu, bota (ardoa), jarri (mahaia), aletu...*
d) PERFORMANCE verbs: *margotu, pintatu, irudikatu, jo, abestu, idatzi, antzeztu...*
e) GET verbs: *erosi, erreserbatu, deitu (taxia), hartu (fruta), jaso (soinekoa), bildu (loreak), lortu, alokatu, eskatu (1) (pizza), jarri, gorde (lasagna), jeitsi, igo...*
f) OBTAIN verbs: *atera (sarrerak), harrapatu (erleak zure kolekziorako), aukeratu (pololo berdeak), bildu (kromo guztiak), eskuratu...*
g) CREATE verbs: *konposatu, idatzi, antolatu (festa bat)...*
h) STEAL verbs: *berreskuratu, hartu*

Datibo/onuradun korrelazioak, beraz, emankorra dirudi baita euskaraz ere. Horregatik, Arregi & Ormazabal (2003) lanean, datiboak, sintaktikoki onuradunetatik eratortzen direla proposatzen da, pre/postposizioak datibo bihurtzeko prozesu zabalago baten barruan. Ez da hau euren proposamen sintaktikoa baloratzeko unea, baina darabiltzaten datuek datiboak bestelako theta-rola lotu daitezkeela erakusteko balio dute. Dena den, zalantzarikoa da proposamena, Oyharçabalek (2007b) dioen moduan, perpaus berean bai datiboa bai onuraduna batera ere ager daitezkeelako, adibidez, *Joni bixkotxak egin dizkiot bere haurrentzat* perpausean.

Eta hirugarren eta azkenik, Arregik (2003), esate baterako, *ordezkatze* datiboak ere jaso ditu:

- (298) Zu gaixorik zeunden; inprimakiak nik eramanez nizekizun udaletxera

Interpretazio bat baino gehiago izan ditzake hemen datiboak —bere malgutasun tematikoaren seinalea dena—, baina interpretazioetako batean, paperak udaletxera eramanez behar bazenituen, orduan *zuri* datiboak ‘zure ordeztu’ adierazten duela dirudi.

Beraz, iragaite prototipikoa adierazten dute nagusiki konfigurazio iragankor datiboduneko predikatuek, nahiz eta iragaite hori modu murriztailean ulertu ezin daitekeen.

5.2.2. *Jabe datiboak eta interes datiboak*

Konfigurazio iragankorreko datiboek bestelako theta-rolak ere izan ditzakete. Etxeparek (2003: 411) dioenez, inongo iragaiterik adierazten ez duten aditzetan, datiboak nahitaez jabetza motakoak dira. Esate baterako, ondoko adibideetan jabe datiboak edota datibo etikoak ditugu:

- (299) a. atetik urkatuko zaitu [faraoiak] eta txoriek haragia jango dizute (*Elizen arteko Biblia*, Has 40, 19)
- b. Odola gatzatzen dizute oinazezko heia-gorek (*Elektrika*, X. Montoia, 141)
- c. Abizena aldatu dizute, baina, antza denez, hobe iritzi diote izena ez aldatzeari (*Eguzki beltzaren sekretua*, A. Ladron Arana, 42)
- d. Benda batekin bildu diote ezkerreko besoa, eta aurpegia handituta dakar (*Auzoak*, U. Urrutikoetxea, 80)
- e. Zure hitzek, alkate laguna, bihotz-mamia ukitzen didate (*Glosoliak*, K. Linazasoro, 113)
- f. Izpirituaren usain eta gustuak, haurtzaroan etxen eta ahaideen etxeetan egiten genituen besten oroitzapena piztu didate (*Santiago oinez*, P. Aintziart, 206)

Adibide hauetan norberaren *haragi*, *odol*, *abizen*, *beso*, *bihotz-mami* eta *oroitzapenaz* ari gara, jabetza ezinbesterenduzkoaren ohiko adibideez. Ez beti, baina: lehenengo adibidean (a), horixe da interpretaziorik naturalena. Dena den, beste testuinguru batean —urkamendurik gabe, ahal dela— *txoriek haragia jango dizute* esan genezake beharbada, baldin eta zuretzat prestatu dudan xerraz hitz egingo bagenu. Kasu honetan, datiboak jabetza zein neurritan adierazten duen eztabaida daiteke, baina gorago 1.2.3 esan dugun bezala, badirudi ‘jabetzapean’ pertsonarekin lotutako denetariko gaiak jaso daitezkeela: interes datiboa, esate baterako, jabe datiboaren azpikasua bat dela pentsa daiteke.

Datibo batzuek gaia edo gertaera bera argumentu batekin lotzeko ahalmena dute, eta lotura horren bitartez adierazten ditugu jabetza edota interesa bezalako erlazioak. Semantikan oinarritzen diren analisi sintaktikoetan, Pykkänenen (2008) analisisian, adibidez, goi-aplikatiboa eta behe-aplikatiboa bereizten dira: goi-aplikatiboak aditz sintagmak adierazten duen gertaera argumentu batekin lotzen du, eta behe-aplikatiboak, aldiz, aditzaren osagarria helburu, iturburu edota onuradunarekin. Semantika eta sintaxiaren elkargu-

nean, beraz, bi motatako makro-rolak bereiz daitezke, eta hauetako bat jabetza/interesa da. Denetariko loturak onartzen ditu erlazio honek. Hona hemen, jabe eta interes datiboan beste adibide sorta bat:

- (300) a. Neuk asmatutako orrazkera dela esaten badiet, erdia sinesten didate (*Anne Franken egunkaria*, A. Frank / J. Zabaleta, 187)
- b. baina ez al zen Ortzi hemen hauetako jainko zaharra? —ebakitzen didate teologo “gutarrek”— (*Gaur ere ez du biltzeko eguraldirik egingo*, I. Segurola, 58)
- c. gisako huskeriek itzultzen didate niri bizipoza (*Rock’n’roll*, A. Epaltza, 143)
- d. Uribarriko etxe-blokeek bertigoa sortu diote (*Auzoak*, U. Urrutikoe-txea, 37)
- e. Horietako batzuek aurrea hartzen diote ikasleen jakiteari (*Hainbat idazlan*, San Agustín / I. Unzurrunzaga, 327)
- f. lustrea ateratzen diote hiriari (*Urregilearen orduak*, P. Aristi, 346)
- g. egunez egiten dutena, beste herrikoak gauetz etorri eta birrintzen diote dena (*ibid.*, P. Aristi, 357)
- h. Orain ez didate deusetarako balio (*Hobe nuen etxean gelditu*, H. McCoy / F. Rey, 74)
- i. Estatua bat jarri didate herriko plazan (*Romain zen bere izena*, J. Agirre, 111)

Ikusten denez, askotarikoak dira adibide hauetan azaltzen diren loturak: ‘nik esandakoa’ (a), ‘nire solasaldia, nire hitza’ (b), sentipenak (c,d), *aurrea* bezalako erlazio izenak (e), gauza baten berezko ezaugarria (f), norberak egingandakoa edo norberari interesatzen zaiona (g), norberarentzat balio duena (h), norberaren omenez egindako zerbaite (i), etabar. Hauetako gehienetan lotura azaltzerakoan genitiboak erabil baditzaiegun ere, kontuan hartzekoa da genitiboaz markatutako loturak askozaz zabalagoak direla jabetza hutsa baino. *Nire kanta* nik kantatu dudana, nik konposatu dudana, niri gustatzen zaidana, nik kantariari eskatu diodana, nitaz hitz egiten duena, eta beste hamaika gauza adierazteko egokia den sintagma dugu. Galdera da, beraz, ea datibo markak zein neurritan erabil daitezkeen konfigurazio iragankorretan nirekin zerikusia duten lotura zabal horiek adierazteko. Jabetza berez datiboaren bidez berreskura daitekeen loturarik errazenetariko bat izan arren, aurreko datuek bestelako lotura zabalagoak ere egin daitezkeela iradokitzen dute. Dena den, sakon aztertu gabeko eremua da hau.²⁰⁴

²⁰⁴ Hau da, *nire kanta kantatu dute* perpausean *nire* horrek adieraz dezakeen guztia *kanta kantatu didate* formaren bidez ere eskura daitezkeen ikusi beharko litzateke.

Oyharçabalek (2007b) jabetza eta interesa nolabait ezberdinak direla uste du. Oyharçabalek Pylkkänenen sisteman oinarritzen du bere analisisa, eta gogoratu sistema horretan, behe-aplikatiboak gai baten iragaitea lotzen duela helburu edo iturburu batekin. Iragaite hau jabetzaren iragaitetzat hartzen du Oyharçabalek, eta predikatu estatiboetan inongo iragaiterik ez dagoenez —ekintzarik ez dagoelako—, ez genuke espero halako predikatuekin batera jabe datiboak izatea. Hori erakustearren, honako adibideak ematen ditu:

- (301) a. *Jonek Joanari ahotsa maite dio
- b. *Jonek Joanari segetuak dakizkio

Dena den, badirudi ez ditugula jabetza eta iragaitea elkartu behar. Izan ere, jabetza erlazioetan ez du zertan inongo iragaiterik edo transferentziarik izan behar: *autoa hondatu didate* esatean datiboak nire autoa dela adierazten du, baina osagarriari iragaten zaion ekintzaz gain —*hondatzea*— ez dago, gure ustez, bestelako transferentzia berezirik. Pylkkänenen sisteman —edota beste edozeinetan— jabetza zein buru sintaktikorekin lotu behar den jakiteko ebidentzia enpirikoa beharko litzateke, erraza baita buru aplikatibo batekin zein bestearrekin lotzea: jabetza osagarri baten ezaugarria den heinean, berarekin harremanetan dagoen behe-aplikatibo baten argumentua izan liteke jabe datiboa; halaber, jabe datiboa, zentzurik zabalenean, aditz sintagmak adierazten duen gertaerarekin lotzen dugun argumentua izanik, goi-aplikatibo batekin ere lotu litekeela uste dugu.

Aurreko paragrafoetan jabetza eta interesa lotzen saiatu gara, eta benetan jabetzaren iragaiterik ez dagoela azpimarratu nahi izan dugu. Sintaktikoki bien artean ezberdintasunik egon badagoela erakusteko, predikatu estatiboa duen perpaus batean jabe datiboak eta interes datiboak batera agertu ezin daitezkeela erakutsi beharko litzateke:

- (302) a. Jonek indabak gorrotatzen dizkit
- b. Mirentxuk Realaren jokalaria guztiak ezagutzen dizkit
- c. Jonek ahotsa ezagutzen dit
- d. Jonek autoa gorrotatzen dit

Lehenengo adibidean, datiboa *Jonekin* lotzen dela ziurtatu behar dugu (Jon, nire semea da; indabak, aldiz, ez dira nireak). Ikusten denez, oro har, ez dirudi aparteko ezberdintasunik dagoenik, eta Oyharçabalen goiko adibideen ezgramatikaltasuna bestela azaldu beharko litzatekeela uste dugu.

Atal honetan zehar erakutsi dugunez, datiboaz bideratzen diren erlazio semantikoak elkarrendik hurbil gaude: iragaiteetan —dela iturburu batetik, dela helburu batera, dela onuradun batentzat— jabetza inplizitua dago; eta interes datiboaren barruan, esan dugun bezala, jabetza, zentzu estu zein zabalago batez inplikaturik egoten da: nire neurea dena da, batez ere, interesatzen zaidana. Eta,

azkenik, berezko ‘jabetza’ dugu, noski. Gure helburua, baina, ez da azterketa semantikoa egitea, markapen morfologikoa edota jokabide sintaktikoa ulertzen laguntzen digun neurrian, semantika eztabaidagai hartzen dugun arren.

5.2.3. Igoera datiboak

Datiboen theta-rolei buruzko sarrerako atalean 1.2.4 esan dugun bezala, datibo batzuk, itxuraz predikatu jakin batekin harremanetan daudela erakutsi arren, berez egituran ‘beherago’ dagoen beste osagai batekin loturik daude. Esate baterako:

- (303) baina atearen ostean ezkututzen den nagusiari egoten zaio adi (*Mutua-
ren bitzak*, H. Etxeberria, 152)

Perpau honetan *nagusiari* datibo argumentuak *egon* predikatuarekin erakusten du lotura aditz laguntzailearen datibo komunztaduraren bitartez. Baina irakurlea konturatuko zenez, inflexioak datibo argumentua *egon* goiko predikatuarekin lotzen badu ere, berez *adi* predikatuarekin lotuta dago —hau da, kontua da *zeri adi* dagoen ez *zeri egon*—. Ostean, igoera zer den ulertu nahi bada, irakurleak imajinatu behar du zuhaitz bidezko egitura sintaktiko bat, bere tontorrean inflexioa edo aditz laguntzailea duena, aditz eta guzti. Horregatik bereizten dugu ‘goiko’ predikatua —*egon*, kasu honetan— eta ‘beheko’ predikatua —*adi*, *erne* edo beste edozein—. Izatez, beheko predikatuarekin lotuta dagoenak gora egiten du egituran, hots, igo egiten da goiko predikatuarekin lotuz —*erne* edota *adi* aztertzeke, ikus 6. kapitulua—.

Honelako kasu gehienak bilakaera sintaktikoen ondorioztat har daitezkeenez, ez ditugu hemen haien alde tematikoak ukituko. Ondoko kasuak eta euren antzekoak, beraz, gure oraingo zereginetatik kanpo daude:

- (304) a. Mikeli autoa ekar arazi diogu
b. Liburua irakurtzen hasi zaio
c. Hori esaten nabilkizu
d. Inguruan dabilzkizu beti (*Ordaina zor nizun*, J. Urteaga, 142)

Hala ere, badaude hemen aztertu beharreko bestelako igoera datiboak. Cor-sintaxen emaitzak harturik, *dio* datiboduneko eta *du* datibogabeko konfigurazioen testigantzak alderatuz gero, konfigurazio datibodunean agertzeko joera sendoena duten predikatuak bildu ondoren, oso nabariak dira aditz arinekin osatutako predikatu konplexuak: *agur egin*, *aurre egin*, *dei egin*, *hitz eman*, *kalte egin*, *kasu egin*, *men egin*, *min egin/eman*, *musu eman*, *muzin egin*, *so egin*, *su eman*, *uko egin*, *zor izan*. Predikatu hauek guztiak, EPG corpusean, sarriago agertzen dira datibo argumentu batekin, bera gabe baino. Morfologikoki an-

tzekoak izan arren —determinatzailearik gabeko osagarri biluziak dituzte guztiek—, tematikoki ezberdintasunak sumatzen dira euren artean. *Eman* dutenak gardenak dira, eta datiboa helburutzat har daiteke besterik gabe. Baina *egin*ek erakusten dituen datiboak bereziak izan daitezke. Batzuetan sormen predikatua da osatzen dena eta orduan datiboa helburu/onuradun-kaltetun arrunta dela pentsa daiteke —*kalte egin*, *muzin egin*, eta beharbada, *agur egin* eta *min egin* hauen artean koka daitezke—. Baina *aurre egin*, *kasu egin*, *so egin*, *uko egin*, eta igual *dei egin* ere beste era batez analiza daitezke. Aspaldiko zenbait lanetan (Uribe-Etxebarria 1989, Laka 1993, Fernández 1997) adierazi zenez, aditz arinak tematikoki nahiko gardenak dira, eta euren osagarrian sortzen diren theta-rolak bereganatzeko ahalmena izan dezakete, predikatu konplexuak sortuz. *Aurre egin didate* perpausean, esate baterako, lehenengo pertsonako datiboa *aurre* erlaziozko izenari dagokiola dirudi, ez *egini* berari. Beraz, sortzez izen horretatik letorkioke *egin* predikatu gardenaren laguntzaileari gaineratu diogun datibo marka, ez *eginetik* bertatik. Honelakoak izan litezke ondoko hauek ere:

- (305) a. Giltzurrunek tira egiten dizute (*Mentxakaren aitorpena*, J.R. Goikoetxea / R. Egiguren, 163)
- b. Erreflexuek alde egin dizute azken aldian (*Odolbildua*, J. Landa, 67)
- c. Baina horrek, dagoeneko, ihes egin dit eskutik: testuotan dago ala ez dago (*Konpainia noblean*, A. Lertxundi, 121)
- d. Antza, nik gura baino goiztiarrago ibili da eta ihes egin dit (*Jeans-ak bozkailuan*, P. Zubizarreta, 46)
- e. Ihes egin dit garrasiak (*Atzo*, A. Kristof / E. Mujika, 74)

Objektuaren izaera oso hurbil dago goian datiboen rol batzuetan ikusitakoe-tatik: gorputz atala —*giltzurrunak*— eta erlazio izena —*alde*—, biak berezko jabetzatik hurbil daude, edo besterik gabe jabetza adierazten dute. Azken hiru adibideek *ihes egin* predikatu konplexua jasotzen dute, eta ikusitako theta-rolen erakusgarri gisa dakartzagu: neukan zerbait edo interesatzen zitzaidan zerbait hasierako bietan (a,b), eta nire garrasia azkenekoan.

Ez da *egin* dagoen predikatu arin edo garden bakarra, loturazko aditzak ere, azken finean, eduki handirik gabeak baitira. Ondoko kasuetan, berriro ere, aditz nagusiaren datiboa beste nonbaitetik datorkiola dirudi:

- (306) a. Horrela, begirune izanen dizute (*Elizen arteko biblia*, Erg 8, 40)
- b. hipotesi honi ikara diote akademikoek (*Hainbat idazlan*, San Agustín / I. Unzurrunzaga, 50)
- c. Ximurrak, aldiz, Charlyri zor zion bere izengoitia (*Rock'n'roll*, A. Epaltza, 183)
- d. “Baina aitari izugarritzko gorrotoa diot!”, erantzun nion (*Soimujolearen semea*, B. Atxaga, 190)

Aditzak ez diren kategoriekin loturiko datibo hauetara beherago —6. kapitulu-
luan— itzuliko gara.

5.3. Alternantziak

Konfigurazio iragankorreko datiboek ez dute alternantzia askotan parte hartzen. Zentzu zabal batean, alternantziatzat har genezake datibo argumen-
tua konfigurazioan izateko ala ez izateko aukera, hau da, oinarrizko aditz bati
datibo argumentu bat gaineratzea —buru aplikatiboen bidez, esaterako, Levin
eta Rappaporten (2005) gertaera konplexuaren eraikuntza sortuaz—. Hipotesi
modura, datiboak ‘gaineratutako’ argumentuak badira, orri hauetan zehar eman
ditugun zehaztasun guztiak honelako ‘alternantzia’ baten ingurukoak izango li-
rateke, konfigurazio datibodun guztiak datibogabeen ondoan bildu bailitezke.
Hau eztabaidagarria da gainerako konfigurazioetan, beharrezko datiboak di-
tugun neurrian —gogoratu adibidez aditz psikologikoen datiboez esandakoak.
Dena den, dagoeneko aipatu dugun bezala, zaila da iragankor datibodunen ar-
tean datiborik gabe ere erabili ezin litekeen predikaturik aurkitzea. Ikuspegi
honetatik, beraz, ez litzateke existituko datiboak ‘kentzen’ dituen alternantzia-
rik, horrek suposatuko lukeelako aldez aurretik oinarrizko konfigurazio dati-
bodun bat izatea. Alde horretatik, iragaitea adierazten duten argumentuak az-
tertu beharko lirateke, zeren kasu horretan datiboak beharrezko argumentutzat
har litezke, eta hala balitz, datiboen hautazkotasunaren kontrako ebidentziatzat
har liteke. Esate baterako, *erakutsi* aditzak baditu adiera bi, bata epistemikoa
—*demonstraturen* parekoa— eta bestea, oinarrizkoagoa beharbada, baten bati
zerbait begiekin ikusaraztea. Iragaitea edo transferentzia ohikoa ez den arren,
gaia helburuaren begietara heltzen den neurrian, iragaitea egon badago. Zen-
tzu epistemikoan, helbururik gabe, adiera guztiz osoa dela esan badaiteke ere,
bigarren adieran, egitura lexiko-semantikoa helburua beharrezkoa dela dirudi
—gorago esan dugun bezala, sintaktikoki eta morfologikoki beharrezkoa izan
ez arren—. Hala, ondoren dakargun datiborik gabeko konfigurazioa lexikoki
‘eratorritzat’ jo genezake eta alternantzia bati leporatu:

(307) Tebistak uholdeak egindako kalteak erakutsi zituen

Helburu implizitu bat dagoen neurrian, Levinek (1993) PRO-izenordain
arbitrariotzat jotzen duen argumentua izango genuke, eta helburu arrunta
duen konfigurazioarekin alternantzia batez loturik dagoela pentsa genezake
(*PRO-arb object alternation*).²⁰⁵ Levinek aipatzen duen alternantzia giza-osaga-

²⁰⁵ Levinen terminologia darabilgu hemen. Bertan, osagai semantikoak eta sintaktikoak ba-
teratzen dira. Lexikoaz ari garenez, ez dugu eztabaidatuko delako PRO argumentu hori sintak-
tikoki existitzen den ala ez. Orobat, perpaus inpersoneletako PRO arbitrarioak sintaktiko gau-
zatzen diren ala ez eztabaida daiteke.

rriekin aurkitzen da sarrien, baina, datibo helburuak prototipikoki giza argumentuak direnez, ez litzateke horren arraroa alternantzia hori halako datiboetara ere zabaltzea.

Goazen, bada, zentzu hertsiago batean defini litekeen alternantziarik ba ote dagoen aztertzeraz, hau da, argumentu bera datiboarekin zein beste kasuren batekin ager daitekeen aztertzeraz. Datiboarekin batera aukeran dagoen kasua perpaus mailako argumentuek izan ditzaketen horietara mugatuko dugu: 5.2.2 atalean adierazi dugun bezala, jabe datiboak genitiboen ordezkotzat har daitezke, euren lotura semantikoa sintaxiraino eramanez nahi dutenen ikuspuntutik behintzat. Halaber, igoera datibotzat jo ditugunak perpausa baino ‘beherago’ dagoen sintagma baten barruko osagaiekin lotu daitezke. Eremua horrela mugatuta ere, hasieran balizko alternantziatzat har daitezkeen zenbait kasu ere baztertu behar dira. Esate baterako, *Mikel/Mikeli obeditu* bezalako adibideetako absolutibo/datibo alternantziadun konfigurazioan 4.2, benetako gairik ez dagoen kasuetan, hau da, *Mikeli obeditu diot* bezalakoetan, zerbait ezkututzen ez denean. Halakoetan, konfigurazio datibogabea iragankorra da; datiboduna, aldiz, inergatiboa da, ez iragankorra. Atal honetan aztertu beharreko alternantzia, beraz, ezin daiteke absolutibo/datibo motakoa izan. Ikus dezagun orain aurkitu nahian gabiltzan balizko alternantzia horietako bat.

5.3.1. *Datibo alternantzia: alderdi orokorrak*

Iragankorren eremuan benetan bildu daitezkeen alternantzia bat, konfigurazio iragangaitzetan ikusi dugun datibo/postposizio motakoa izan liteke. Eta horrelakoa da, noski, *dative alternation* edo datibo alternantzia deritzana, deiturak iradokitzen duenez, datiboen alternantzia ia prototipikotzat hartu izan dena. Hizkuntza askotan argumentu batzuk —helburuak sarrien—, postposizio sintagma modura ala osagarri zuzenaren antza duen izen sintagma modura ager daitezke. Adibide bi dakartzagu hona, lehenengo txamorroeratik hartutakoa (Baker 1988: 248), eta bestea, beharbada ezagunagoa, ingelesetik:

- (308) a. Hu tugi' i kätta pära i che'lu-hu
 1sS idatzi det eskut. P det anaiarreba-nire
 '*Eskutitza anaiari idatzi nion*'
- b. Hu tugi'-i i che'lu-hu ni kätta
 '*Eskutitza anaiari idatzi nion*'
- (309) a. I wrote a letter to my sister
 b. I wrote my sister a letter

Bi hizkuntzetan, (a) konfigurazioan gai osagarria dugu aditzaren eskumatara, eta helburua preposizio sintagma batez adierazten da.²⁰⁶ (b) konfigurazioan, berriz, helburua da osagarri zuzenaren itxura eta lekua hartzen duena: preposiziorik gabe eta aditzaren eskumatara. Ingelesez, gaia bigarren osagarria balitz bezala ageri da —osagarri bikoitzeko egiturak deitzen zaie halakoei, irakurleak gogoratuko duenez—. Txamorroeraz, bestalde, (b) konfigurazioan, gaia ez subjektua ez osagarria markatzen ez duen zehar kasu batez ageri da. Ingelesez ez bezala, txamorroeraren (b) egituran, aditzari morfema berezi bat gaineratu zaio, morfema *aplikatiboa* hain zuzen, eta (b) bezalako egiturei *aplikatiboak* deitzen zaie askotan —horretatik, besteak beste, Pykkänenek bere proposamenan darabiltzan goi-aplikatibo eta behe-aplikatibo deiturak—.

Printzipioz, euskaraz ez dugu horrelako alternantziarik aurkitzen: ‘datiboak’ itxura morfologiko bakar batez zehaztu dira beti. Honelako datuen aurrean, sintaxiaren ikuspuntutik eztabaidatu izan dena da ea euskaraz adibideen itzulpenetan ikusten den datiboa (a) ala (b) motakoa den. Bestela esanda, gure galdera da ea euskararen datiboak postposizio sintagma (a) ala izen/determinatzaile (b) sintagma diren. Oro har, euskalaritzaren barruan bigarren aukeraren alde jo izan da (Fernández 1997, Artiagoitia 2000, Elordieta 2001). Azterbide honek euskal datiboak (b) ereduko helburu argumentutik hurbil jarriko lituzke. Dena den, sintaktikoa den alderdi honetatik gure zeregina lexikaletara itzuliz, hizkuntza askotako datiboak ez dira *to IS* bezalako preposizio edota postposizio sintagmekin elkartzen: pre/postposizio sintagma (a) eta osagarriaren (b) arteko lotura ez da helburuetara bakarrik mugatzen. Honelako alternantziak dituzten hizkuntzetan, bestelako preposizio sintagmen bidez adierazten diren argumentuak ere ager daitezke ohiko osagarria dirudien osagai batekin alternantzian (Hirschbühler & Mchombo 2006):

- (310) a. Alendó a-a-khuthula nyémba mu msika
bisitariak S-prf-bota indabak lek azoka
‘Bisitariak azokan indabak bota dituzte’
- b. Alendó a-a-khuthul-il-á msika ndí nyemba
bisitariak S-prf-bota-APL azoka inst indabak
‘Bisitariak merkatua indabez bete [botatzean] zuten’
- (311) a. I bought a book for/from Mary
- b. I bought Mary a book

Hizkuntzaz hizkuntza, osagarriarekin alternantzian dauden sintagma helburuez gain, lokatiboak, onuradunak, iturburuak etab. izan daitezke. Euskaraz, bestalde, datiboekin batera *to IS*en antzeko postposizio sintagmarik ez

²⁰⁶ Txamorroera hizkuntza polinesiarra da, Mariana irletan hitz egiten dena. Gaztelaniatik mailegatutako hitz asko dauzka: hemen *kátta* eta, arraragoa dena, *pára* preposizioa.

badago ere, baliteke datiboak bestelako postposizio sintagmekin alternantzia sartzea. Arregik (2003) eta Arregi & Ormazabalek (2003), adibidez, hala aldarrikatu izan dute. Ondoko adibideen antzeko kasuak dira aipatzen dituztenetako batzuk:

- (312) a. Mirenengana liburua bidali dut
- b. Mirengana liburua bidali dut

- (313) a. Mirenentzat opari bat prestatu dugu
- b. Mireni opari bat prestatu diogu

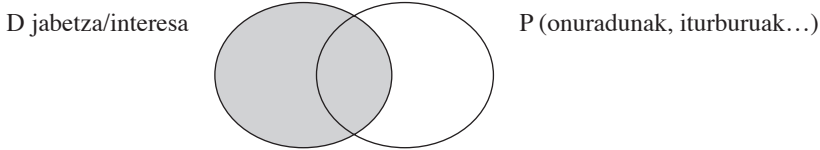
- (314) a. Mirenen jertsea hartu dut
- b. Mireni jertsea hartu diot

- (315) Aitorren etxea nik garbituko dizut

Gorago 5.2 ikusi ditugu honelako datu batzuk, batez ere azken datiboaren theta-rola *zure orde*, alegia, ordezkapena adierazten omen duena. Hala, azken adibide motak ez luke inongo alternantziaren aldeko ebidentziarik eskainiko; oso bestela, azken aurreko adibidean (314) ikusten den genitibo erlazioaren barruan kokatuko litzateke. Bueltatuko gara honetara beherago.

Arregik (2003) eta Arregi eta Ormazabalek (2003), datiboaren eta postposizioaren arteko lotura hori aldarrikatzeaz gain, sintaktikoki bata bestetik eratoritzea proposatzen dute. Bakerren (1988) *UTAH (Uniformity of Theta Assignment Hypothesis* edo *Theta Ezarketaren Berdintasunaren Hipotesia*) hatsarrearri jarraituz, haien ustez “biek erlazio tematiko berberak adierazten dituztenez, erlazio hauek errepresentazioaren mailan egitura berbera ere partekatu behar dute.” Ikuspegi sintaktiko honetan, ezberdinak diren konfigurazioek ‘egitura berbera’ partekatze modua datibo egitura postposizio egituratik eratoritzea da. Ez da hau, noski, semantika eta sintaxia lotzeko modu bakarra, eta datiboari dagokionez guztiz bestelako loturak eskaintzen dituzte gaur egun beste hurbilketa batzuek —McFaddenek, Pylkkänenek, etabar—. Oraingo gure eginkizuna, hala ere, alternantziaren mugak eta baldintzak argitzea besterik ez da. Datibo batzuk postposizio sintagmen bidez ere azal daitezke, hala da. Dena den, ezin dugu espero alternantzia hau sistematikoa izatea, alternantziak, orokorrenak ere, gutxitan izaten baitira horrelakoak. Kasu honetan, ikusiko denez, helburu bizidunak izaten dira datibo modura zein postposizio modura errazen ager daitezkeenak. Bestelako postposizio sintagma nekezago eta era asistematikoago batez txandakatu daitezke konfigurazio datibodunekin. Ondoko lerroetan erakutsiko dugunez, badirudi interes/jabetza loturaren barruan interpreta daitezkeen erlazioak bakarrik direla postposizio sintagma zein datibo sintagma gisa burutu daitezkeenak. Ez dugu, hortaz, datiboetarako rol berririk asmatu beharrik (onuraduna, iturburua, etab.) post-

posizio sintagmekiko erlazioa ulertzeko. Oso bestela, gure ustez, datiboen oinarritzko rol batzuk, hala nola, jabetza edota interesa, oso hurbil daude postposizio batzuen bitartez adierazten ditugun roletatik. Bertara ekarriko ditugun postposizio sintagmen artean, datibo modura ere eman daitezkeenak azpisail bat dira, interes/jabetza erlazioan interpreta daitezkeenak hain zuzen:

Apur bat gehiago zehaztearren, ‘jabetza/interesa’ bezala uler daitezkeen iturburuak bakarrik ager daitezke *nori/norengandik* alternantzian. Hiztegiaren ikuspegitik, ‘jabetza/interesa’ rola da orduan noziorik garrantzitsuena, eremu txiki batean ‘iturburu’ nozioarekin gurutzatzen dena. Gurutzaketa eremu horrek alternantziaren mugak zehazten ditu.

Alternantzia hauen azterketa honela egituratuko dugu. Lehenengo eta behin, datiboa eta ablatibo/destinatiboaren arteko alternantziak arduratuko gara. Gero, datibo helburu bizidunez jardungo dugu —datibo/adlatibo bizidun harremanaz—. Azkenik, rol hauek genitiboekin lotzen diren eztabaidatuko dugu.

5.3.2. Datiboak iturburu

Predikatuaren semantikaren arabera, iragaite edo transferentzia dagoeanean, gaiak helburu batera eraman zein iturburu batetik har daitezke. Azken honi bagagozkio, alternantzien ikuspuntutik galdetu behar dena da ea datibo sintagmarik aurki daitekeen ablatiboaren ordeztu. Datibo/ablatibo bizidun alternantziak bilatu zituen Arregik (2003), datiboa normalean biziduna denez, alternantzia osatuz gero, ablatibo bizidunarekin osatzea espero bailiteke. Hala ere, erakutsiko dugunez, ablatibo bizidunetara murrizteak ez digu datibo iturburuaren eremu osoa ikusten uzten, datibo batzuk ablatibo bizigabeekin ere lotzen dira-eta. Bestalde, alternantzia bat bilatzerakoan ezin dugu espero datiboa ablatibo guztiekin parekatu ahal izatea, hau da, datiboa onartzen duen predikatu guztietan ablatiboa ere horren ordeztu aurkitu ahal izatea. Alternantziarik emankorrenetan ere murriztapen lexiko-semantiko eta pragmatikoak daude. Esate baterako, ingelesez *show* aditzak datibo alternantzian parte hartzen du, semantikoki erabilera epistemikoan bere oso antzekoa den *demonstrate* aditzak ez bezala:

- (316) a. show something to her/show her something
 b. demonstrate something to her/*demonstrate her something

Beraz, *norbaitengandik espero, sortu* baten ondoan *norbaiti espero, sortu* ez existitzea, esate baterako, ez da harritzekoa alternantzia batean. Hau guztia kontuan harturik, Arregik iturburuen kasuan benetako alternantziarik ez dagoela defendatzen du. Ondoko adibideak ematen ditu:

- (317) a. Errezeta hori nire amarengandik ikasi nuen (*amari ikasi nion)
 b. Amaren jertsea hartu dizut (*zuregandik hartu dut)
 c. Bi opari erosi dizkizut nire alabarentzat (*zuregandik erosi ditut)

Lehenengoan (a), datiboa onartezina izango litzateke; beste bietan (b,c) ez dago datiboa ordezka lezakeen ablatiborik. Printzipioz, aipatutako murriztapen lexikoak kontuan harturik, predikatu gehiago arakatu beharko genituzke benetan alternantziatzat har genezakeen erlaziorik badagoen ziurtatzeko. Zorionez, euskalkien arabera irudia oraindik ere zehaztu behar bada ere, EPG corpusak hipotesiak oinarri sendoago batez eraikitzeke datu asko eta asko eskaintzen dizkigu, eta balizko alternantziak aurkitzeko altxor bikaina da. Ondoren ikusiko dugunez, datiboarekin, itxura batean, txandakatzen diren ablatiboak bizidunak dira sarri askotan, baina bizigabeak besteetan. Inoiz ablatiboa izateak ez du berez adierazten datiboarekin alternantzian dagoenik. Izan ere, berebiziko garrantzia duen faktorea jabetza/interes erlazioa izatea da.

Hasteko, Arregik berak erabilitako predikatuak —*ikasi, hartu, erosi*— behin EPG bezalako corpus batean aztertu ondoren, bai datiboen bai ablatibo bizidunen testigantza ugari bildu daitezke. Testigantzekin hasi baino lehen, liburu honetan zehar egin dugun bezala, zera azpimarratu nahiko genuke berriro ere: gaur egungo euskarari dagokionez, gure lana corpus batean oinarritzerakoan, ikuspegia ez dela hiztun bakar batena, EPGen islatuta dagoen hiztun taldearena baino. Eremu geografikoa alde batera utzirik, gaurko hiztun eskolatu batek eskuragarri dituen aukeren berri ematen digu, nahiz eta predikatu berarekin txandakatzen diren konfigurazioak idazle berarengan edota lan berean, aurkitu ez. Gure interpretazioaren arabera, konfigurazio baten testigantza kopuru esanguratsu bat topatzen badugu, euskara batuaren gramatikaren ‘barruan’ dagoela pentsatu behar da eta hala aztertu. Ikuspuntu honetatik, beraz, *nori* (=norbaitengandik) *ikasi* adibideak egon badaudela esan behar dugu, beste ezer baino lehen:

- (318) a. Amari ikasia diot nik, berak zaharragoren bati ikasitako kontsigna etsi eta hala ere umoretsu hauxe (*Itsasoan euri*, Joserra Garzia, 134)
 b. Sakabik ere Azpeitiko ez dakit zein musikori ikasten zizkion, garai hartan ez zegoen piezarik, ez zegoen grabaziorik eta musikoengana jo behar ikasteko (*Gelatxo, soinuaren bidaia luzea*, P. Aristi, 61)
 c. Koplak eta kanta zaharrak aitari-eta ikasten eutsazan (*Rufino Arrola, Vulkanoren atzamarrak*, X. Amuriza, 26)
 c. Bertsotan ikasiko nion, Imanol Lazkanori edo (*Hogeita bina*, A. Egaña, 110)

Testigantza klasikoren bat ere aurkitu dugu OEHn (IX: 219):

- (319) Ikasiko didazu azkar zure gizonari zor diozun legea gordetzen (Netx
Antz 122)

Bestalde, ez du ematen ablatibo biziduna Arregik aipatzen dituen beste aditzekin ezinezkoa denik, euskalkien gora-beherak albo batera utzita. Ondokoak aurkitu ditugu beste askoren artean:

- (320) a. gure gurasoengandik hartutako altxorrari eusten saiatu baikara
(*Euskararen etxea*, P. Salaburu 199)
- b. Jaunari eman nahi dion baino gehiago lagun hurkoagandik hartu nahi duenak (*Asisko Frantzizko, Asisko Klara, Askoren artean*, 126)

Egia da *nor baitengandik* bezalako ablatiboak beharbada maila jasoagoan aurkitzen direla, eta, gainera, iragaitea edo transferentzia dagoenean, sari askotan objektu fisikoena ez den transferentzia metaforikoa adierazten dela. Beharbada, *erosi* predikatuarekin benetan horrelako ablatiborik aurkitzen ez bada, adiera metaforiko honen egokitasun pragmatikoaren ezagatik izan liteke, ez beste ezerengatik.

Bestalde, theta-rolarekiko lotura argi dagoela ematen du. Ablatiboa iragaiterik adierazten ez duten predikatuetan erabiltzen denean, ez dugu ordezeko datiborik aurkitzen. Hau argiro ikusten da ablatiboa predikatu baten osagarriari ezarritako kasua denean. Honelako ablatibo biziduna sarrien hartzen duen predikatueterik bat *espero* da —*zerbait nor baitengandik espero*—. Ezin izan dugu iturburu ablatiboaren ordezeko datiborik aurkitu predikatu honekin. Eta alderdi honetan, bere antzekoak dira *babestu, banandu, dibortziatu, gorde, libratu* edota *zaindu*, aditzak —*norengandik zaindu, babestu, gorde zituen?*—. Dela osagarriak izateagatik, dela ablatibo hauen rolak iturburu theta-rolarekin loturarik ez izateagatik, gure corpusean ez dugu ablatibo hauei dagokien datiborik aurkitu.

Alternantzia, beraz, iturburu batetik abiatzen den iragaitea adierazten duten predikatuen artean aurki daiteke errazen. Honelako predikatu bat *jaso* aditza dugu,²⁰⁷ ondoko adibideetan ikus daitekeen bezala:

- (321) a. hona Isidro Sagastibeltza Dendarinekoari Leitzan jaso nion josteta baten errepika (*Harrizko pareta erdiurratuak*, P. Perurena, 160)
- b. ezkontzak jarri omen zuen galbidean trikitilaria, horixe jaso zion Joxean Agirrek Sakabiri (*Elgeta, sasiaren sustraiak*, K. Izagirre, 28)

²⁰⁷ *Hartu* adiera duen aditzaz ari gara, ez *goratu* adiera. Honen datiboak bestelakoak dira: *eskua jaso zidan* (helburua, jabetza), *beloa jaso zion* (jabetza).

- c. artxiboen arduradunak eskaria jaso zidan (*Hemingway eta euskaldunak zerbitzu sekretuetan*, E. Jimenez, 28)
- d. Bere amarengandik jaso zuen, hark, bestalde, Fernández de Leundataren etxean ikasitakoa (*Gorde nazazu lurpean*, R. Saizarbitoria, 367)

Azken adibideak (d), ablatibo biziduna ere eskura dagoela berresten du; hasierako hirurek, berriz, aztergai ditugun datibo iturburuak adierazten dituzte.

Hasiera batean, datuen interpretazio estu batean, (c) adibidea, orain esku artean darabilgun balizko alternantziaren adibide bat ez dela pentsa liteke: adibideko datiboa jabetza edo interesa duen argumentu bati dagokiola esan genezake —*nire* eskaria—. Dena den, interes/jabetza osagaia ez da, gure ustez, adibide honen berezitasuna, datibo iturburu gehienetan atzean dagoen ezaugarria baino. Aurreko irudian adierazi dugun bezala, datiboarekin txandakatzen diren ablatiboak interes/jabetza kutsua dutenak dira, hain zuzen. Iturburu rola, zentzu honetan, interes/jabetza makro-rolaren barruan sar daiteke sarri askotan. Era orokor batez adieraztearren, interes datiboak argumentu batek ekintza edo gertaera batekin nolabaiteko ‘lotura’ edo interesa daukala adierazten du. Lotura hori, askotan, beste argumentuaren ‘jabea’ izatetik dator (autoa hondatuko didazu), baina jabetza/interesa horren azpikasua bat besterik ez da, hala nola, jabetza ezinbestetuzkoa deitu duguna, parte/osotasuna erlazioa adierazten duena (*estalkia apurtu diot*). ‘Interes’ erlazio hau eta genitiboek laguntzen dituzten izenekin daukatena oso antzekoak dira: *autobusa kendu didate* esatean *autobusak* ez du zertan izan behar nik erositakoa, baizik eta *nire autobusa* sintagmak besarkatzen dituen denetarikoa aukeretatik bat: nik goizero hartzen dudana, gustatzen zaidana, diseinatu nuena, graffiti batean nire izena daramana eta abar luze bat. Iturburu erlazioak ‘interes’ erlazio honen beste azpikasua bat izan litezke: transferentzia egoeran iturburu batetik datorrena iturburu horren parte bat da sarri askotan. Beraz, lehengo (a) eta (b) adibideetan, norbaitengandik ‘jasotzen’ dena iturburu horren ‘jabetza’, horren parte da, oso ‘bera’ den zerbait, ezagupena bera ere izan daitekeena. *Jasorekin* bezalaxe, *ikasi* eta *hartu* predikatuetan norbaiten informazioa, ezaugarria, trebetasuna, jakintza eta antzekoak iragaten dira aurkitu ditugun adibideetan —jo lehengo adibideetara—. Beraz, zenbat eta norberarentzat berezkoago den zerbait *ikasi*, *hartu*, *jaso*, hainbat eta errazagoa da datiboa erabiltzea. Norbaitengandik beste lagun baten telefono zenbakia ikasten badugu, nekez esango dugu *telefono zenbakia ikasi nion*; aldiz, *arraunean egitea berari ikasi nion* onargarriagoa da. Orobat, interpretazio pragmatiko hori desagertzen denean, interes kutsu zabalagoetara pasatzen gara: *Mixelenari latina ikasi nion* beharbada onargarria izango litzateke, berak irakatsiz gero, baina nire latin irakaslea ez bazen, iturburu izatetik interes erlazio oinarrizkoago batera pasatzen gara —berak nik latina ikastea nahi zuelako, esate baterako—. Lexikoki, iragaite predikatu hauetan

iturburua jakintza edo informazioa daukan pertsona izaten da. Zailagoa da osagai bizigabeekin datibo iturburuak eraikitzea, beharbada informazioaren gordailuarekin inongo ‘interes’ erlaziorik oinarritu ezin delako:

- (322) a. ??Informazioa irratitari jaso nion
b. ??Informazio hori esperimentuari jaso nion

Baina interesa duen argumentu bizidunetikiko erlazio hau ez da ezinbestekoa datibo iturburuaren eremuan. Predikatu batzuetan, esate baterako, parte/osotasun erlazioa da datiboaren bidez adierazten dena, eta erlazio horrek bizidun/bizigabe banaketarekin zerikusi handirik ez duenez, datiboa ablatibo bizidun zein bizigabeekin txandaka daiteke, honi dagokionez. *Atera* eta *kendu* honelako predikatuak dira, eta normalean datiboak parte ateratzen edo kentzen zaion osotasuna adierazten du; iturburu osotasuna da, beraz. Gorago esan dugunez, itxuraz, objektu fisikoen iragaitetako iturburuak nekezago adierazten dira datiboen bidez. Hala, jabetza/interesa saihesten duen testuinguru bat eraikiz gero, apur bat zalantzazkoa gertatzen da datiboa:²⁰⁸

- (323) Postariari zure eskutitza jaso diot

Atera predikatuan, esate baterako datibo eta ablatibo bizidunekin erabil daiteke. Ondoko adibidean biak agertzen dira:

- (324) berarengandik etekina nola atera ari da ikasten, eta gehiago atera lie-zaioke oraindik (*Lotsaizuna*, J.M. Coetzee / O. Arana, 39)

Onuraduna izateaz gain, *atera diot* forman datiboak iturburu ere adieraz lezake. Baina ‘barruan’ dagoena norberaren partetzat har daiteke, hau da, jabetza ezinbesterenduzkoaren azpikasutzat, eta ikuspegi honetatik, jabe datiboa izan liteke ‘iturburua’ adierazten duen hau. Beharbada, analisi egokiena hau izan liteke. Datibo iturburuak normalean bizidunak dira, eta *atera* predikatuarekin ez dago arazorik datiboa argumentu bizigabe batekin lotzeko. Antza, dagoen baldintzarik garrantzitsuena ez da biziduna edo bizigabea izatea, baizik eta ateratzen denaren eta ateratzen den lekuaren arteko erlazioa parte/osotasun erlazioaren antzekoa izatea:

- (325) a. *hozkailuari esnea, *autoari maletak, *kutzari liburuak atera
b. esneari gantza, erlojuari orratza, autoari fokoak, kutxari estalkia atera

²⁰⁸ Dagokigun interpretazioaz ari gara, noski. Bestalde, zalantzazkoa da *eskutitza jaso dizut* ere bigarren pertsona, nolabait deitzearren, *urruneko iturburu* denean, hau da, zu eskutitza bidali zenidana zarenean, ez eskutitza dakarrena. *Eskutitza jaso dizut* perpauseko datiboa onuraduna da, eta apur bat nekezago interpreta liteke hurbileko iturburu dela, alegia, beste norbaiten eskutitzaren emaile hutsa.

Datibo bizidunekin agertzen diren adibideetan ere, berezko edukia edo parte den zerbait ateratzen den neurrian, analisi orokorrean datibo hauetan daukaguna ez da iturburu biziduna, berezkoa den parte edo ‘jabetza’ baino. Edo bestela esanda, datibo hau ez da ablatibo kasuaren kideko; aldiz, predikatu bati goi-aplikatiboa gaineratzerakoan, aurkitzen dugun eduki tematikoa da hemen duguna.²⁰⁹ Interesgarria da ildo honetatik aztertzea *aterak* baino zentzu murriztuagoa duen *erauzi* predikatua. Adiera batean iturburu dugu, baina corpusaren adibide guztietan jabetza ezinbesterenduzkoa da iturburu eta gaiaren arteko lotura:

- (326) a. Kaboak mapa pasatu baino lehen, eskuetatik erauzi zion sarjentuak (*Erretzaileen Eremua*, J. Alonso, 133)
- b. Beso bat erauzi zion eta bestea mastrikatu (*Zakurra, zeure laguna*, G. Garate, 76)
- c. Urki baten enbortzar zuriak —adabururik gabe, ekaitzek edo erauntsiek erauzi baitzioten— (*Arima hilak*, N. Gogol / J. Morales, 169)
- d. maite izan ditugunen parterik hoberenak gure alboan dirauela, menturaz heriotzak ondotik erauzten badizkigu ere (*Errautsera arteko sugarra*, I. Zurutuza, 41)

Beharbada, ez dugu ablatibo bizidunik aurkitu datutegian, jabetza ezinbesterenduzkoaren zentzu murriztuago honetan erabiltzeagatik. Arregiren argumentuaren ildotik, predikatu jakin baterako, postposizio sintagmarik izan ezean, ezin dugu alternantzia dagoela adierazi. Baina ikuspegi orokorrigo batez, ‘iturburu’ eduki tematikoa postposizio sintagma batekin lotu ezin bada —Arregi eta Ormazabalen analisisian, ‘eratorri’—, orduan eduki tematiko hori datiboari berari egotzi beharko diogu. Eta iturburu izatea datiboari zor bazaio, theta-rol hau aurki daitekeen beste predikatuetan ere hortik etor liteke, postposizio sintagma batez azaldu zein ez.

Aurreko adibideetan zehar askotariko rolak onartzen dituzten predikatuak topatu ditugu. Ezagunenetariko bat *erosi* da, datiboak iturburu/jabetza eta onuradun rolak batera izan baititzake. Jabetza eta helburua onartzen ditu *aterak*; konparatu, adibidez, *norbaiti mingaina atera* eta *norbaiti hagina atera*. Ez du ematen iturburu eta helburua batera aurkitzea erraza denik. Egon badaude bai adlatiboa bai ablatiboa har ditzaketen predikatuak, iragan-korrek zein iragangaitzak: *eraman*, *ekarri*, *joan*, *etorri*. Hasierako predikatu iragankorretara hurbiltzen bagara, datiboak ezin du iturburu adierazi: *eraman/ekarri diot* diogunean helburu, jabetza, onuradun rolak suma ditzakegu, baina ez iturburu. Baliteke berezko norabidea zehazten duten predikatu

²⁰⁹ Hala balitz, ekialdeko euskalkietan komuntadura zaintzen duten predikatuen artean aurkitu beharko genuke *atera* predikatua. Ez dugu hemen alderdi hau aztertuko.

hauetan datiboaren lehen interpretazioa funtsezko norabidea izatea. Postposizioen bidez mugimenduaren hasierako erreferentzia puntua alda liteke —*berarengandik eraman, ekarri*—, baina mugimenduaren helburua zaindu egiten da —*hiztunarengana, ekarri* predikatuarekin eta *hiztunarengandik kanpo, eraman* predikatuarekin—.

Iturburu argumentua hartzen duen beste predikatua *kendu* da, eta horrekin ere datiboaren eta postposizioaren arteko loturak badu zerikusia jabetza edota parte/osotasun harremanarekin: gai bati kentzen zaiona berarekin bat eginda dagoen zerbait izaten da, eta unitate bat osatzen dute normalean. Hala, gorago aipatu dugun *atera* aditzaren antzekoa da:

- (327) a. *hozkailuari esnea, *autoari maletak, *kutzari liburuak kendu
b. esnari gantza, erlojuari orratza, autoari fokoak, kutxari estalkia kendu

Lekuzko harremanetako berezko kokalekuak horren barruan sartuko lirateke *kendu iezadazu hortik/aurretik* bezalako adibideetan. Lotura hau ez dagoenean, ablatiboa erabiltzen dela dirudi:

- (328) Ez zituen bere begi galdekariak nigandik kendu (*Ispiluen gainean lotan*, J. Sierra i Fabra / J. Muñoz, 82)

Begia(k) kendu esakerak ere horrela jokatzen du: esakeraren adiera begirada leku batetik bestera iragaitea bada, ablatiboa da nagusitzen dena, nahiz eta duen interes kutsuagatik —kalteduna izaten da batzuetan—, datiboa ere posiblea izan. Datiboa, hala ere, bizidunetan aurkitzen da:²¹⁰

- (329) a. Marinari begia kendu ezinik nik, kantuan jende gehienak (*Europako mugetan barrena*, E. Jimenez, 183)
b. Calladok ezin zituen armatik begiak kendu (*Egurra Pinotxori*, A. Gorrotxategi, 155)
c. Baina nik ez nituen begiak kendu bizikletaren farolak errepidean egiten zuen horiunetik (*Soinujolearen semea*, B. Atxaga, 172)

Zentzu fisikoago batean, baten bat itsutzea bada, jabetza harreman hori datiboaren bidez adierazten da beti:

- (330) —Erradikalak —esaten zuen beti, ezkerreko begia kendu ziotenengatik (*Kilkerren hotsak*, E. Jimenez, 92)

²¹⁰ Hala ere, singularrean dagoenean bizigaberik ere badago:

(i) *Gabin horma liburuztatu haiei begia kendu ezinik zegoen, liluratuta* (*Kuskue tanden*, I. Iñurrieta, 39).

Beherago itzuliko gara berezko leku erlazio honetara. Iturburu aditzekin amaitzeko, *apartatu* aipa genezake. Ez da aditz berria.²¹¹ Ablatibo adibideak —bizidun eta bizigabeak— dakartza Sarasolak (2007), baina EPGen forma datibodunak ere aurki daitezke —oso gutxi, dena den, Corsyntaxen arabera, 108 ale iragankorretatik, 4 besterik ez dira datibodunak—. Datibodunetatik, iturburu ez direnak ere aurki daitezke: onuraduna (a), *hautatu* adierarekin,²¹² edota jabetza ezinbesterenduzkoa, (b) gorputz atal bati dagokiona, esaterako:

(331) a. Eta ondorio horietatik, honako hauxe apartatuko nizueke (*Naturaren mintzoa*, P. Zabala, 407)

b. neskak eskua apartatu zion (*Lagun izoztua*, J. Sarrionaindia, 372)

Printzipioz, azken adibidean (b), eskua neskarena zein datiboaren erreferentearena izan daiteke —eta, pragmatikoki arraroagoa izan arren, beste norbaitena—. Baina jabetza ezinbesterenduzkoari dagokion bakarra —eskua noren den— datiboaren erreferentearena dela dirudi. Eskua neskarena zein beste inorena balitz, orain mintzagai dugun iturburu, edo, behintzat, abiaburu rola izango genuke.²¹³ Adibide gutxi badira ere, badirudi hemen ere bizidunetan agertzen dela datiboa, (a) adibidean metaforikoki *amaren agur musua* borondatedun izaki biziduna dela ulertzen badugu:

²¹¹ *Apartatu*. “Tr. Se encuentra, desde Dechepare, en casi todos los autores de los siglos XVI, XVII y XVIII; a partir de mediados del s. XIX su uso se va limitando a bersolaris y diálogos.” OEH (II: 250).

²¹² Adiera honi dagokionez, ikus OEH (II: 252).

²¹³ Oso antzekoak diren ondorengo adibideetan subjektuarenak dira *eskua*, *begiak* eta *begirada*, eta datiborik ez agertzeak mugimenduaren hasierako gunearen markapenik eza adierazten du argiro:

(i) Inazitok ez zuen eskua apartatu (*Lagun izoztua*, J. Sarrionaindia, 292)

(ii) Komandanteak irribarre egin du eta begiak apartatu ditut (*Lagun izoztua*, J. Sarrionaindia, 299)

(iii) baina ez nituen begiak itxi, ez nuen begirada apartatu (*Ihes betea*, A. Lertxundi, 89)

Mugimenduaren hasierako gune hori markatzen denean, ablatiboa da erabilitako kasua, ez datiboa:

(iv) eskua beregandik apartatuz (*Asisko Frantzizko*, *Asisko Klara* / Askoren artean, 242)

Ondokoan, abiaburu biziduna izan arren, oraindik ere begiak subjektuarenak direnez, ez da datiboa erabiltzen:

(v) esanez ez zituela sekula bere miseriardiaren begiak erregearengandik edo bere jendearengandik apartatuko (*Lisboako setioaren historia*, J. Saramago / J. Alonso, 179)

Bestelako faktoreak ere egon daitezke. Atxagaren ondoko adibidean ezin genezake datiboa erabili —hemen erabili nahi izango genukeen ere ez dago argi—, pertsonen araberrako murriztapen ezagunak direla eta:

(vi) Amore eman nuen, eta Cesarrek eta Josebak Martinengandik apartatu ninduten (*Soinujolearen semea*, B. Atxaga, 141)

- (332) a. masaila apartatu zion amaren agur musuari (*Lagun izoztua*, J. Sarrionaindia, 124)
- b. hankak elkarrengandik apartatu eta orekari ondo eusteko modua bilatu nuen (*Ihes betea*, A. Lertxundi, 20)
- c. Gorputz bat apartatzen hasten da besteagandik (*Lagun izoztua*, J. Sarrionaindia, 418)
- d. hamar milako sorta gizenetik bost bilete apartatu zituen Laranja Mekanikoari luzatuz (*Pasaia Blues*, H. Cano, 155)

Jabetza eta biziduntasuna aipatu ditugu ablatibo eta datiboaren banaketaren gakoak zehazterakoan, alegia, datiboari zuzenean lotzen zaizkion gakoak biak. Baina *apartatu* aditzak inkoatibo/arazle alternantzian ere parte hartzen du, eta komeni da gogoan izatea konfigurazio inkoatiboan, datibo/ablatibo alternantziaren ardatza dirudiela interesak. Ikus, esate baterako OEHTik (250-51) jasotako ondoko adibideak:²¹⁴

- (333) a. Horrela, zugandik, nire on guzia, sekulan aparta ez nadin (Cb *Eg* II 142)
- b. Aparta zitezte ene ganik madarikatiak (CatLan 50)
- c. Aparta akit, enganatzaille gaixtoa, eztuk izanen ene baitan parterik (SP *Imit* III 6, 4)
- d. Apartatzen bazaigu / jaunaren fraziya, / izugarriya izain da / gure sententziya (Ud 110)²¹⁵

Itxuraz, ablatiboa neutralagoa dela pentsa daiteke eta, horregatik, ziur aski, maila jasoagokoa. Datiboak, berriz, aukera markatuagoa dirudi, estilistikoki zamatua da eta lagun artekoagoa —(b) adibidea bertsolari baten jarduketik jasoa da—. Hau benetan hala bada eta ez ispilatze hutsa, horrek azal lezake, adibidez, konfigurazio datibodunaren erabilera mugatua bai klasikoe-tan bai gaur egungo testuetan²¹⁶ ere. Ikusi beharko litzateke ahozko erabilera zein ote den.²¹⁷

²¹⁴ Harrigarriro, OEHN ez daude adibide iragankor gutxi batzuk baino, konfigurazio iragan-gaitzeko adibide asko eta askoren artean. Gehien-gehienak ablatibodunak dira.

²¹⁵ *Eta aparta zakizko San Martingo aldeari* (INav 51).

²¹⁶ EPGen adibide bat bakarra dago erabilera datiboduna duena: *Nola urtetan elkarrekin dantza egin izan ondoren, behin apartatu egin zitzaidan, eta betiko: biok beti elkarrekin dantza egitea traba handia zela senargaia aurkitzeko* (Kontu-jaten, A. Iturbe 185).

²¹⁷ Benetan helburua ote dugun ala interes datiboa erabakitzeko, hitz hurrenkerari begira geniezaioke, gaia irristakorra izan aren. Dena den, baldin eta hitz hurrenkeria ez-markatua datibo-absolutiboa balitz —eta ez alderantziz—, orduan beharbada pentsa genezake interes datiboa dugula eta ez helburu soila —*Mikeli emaztea apartatu zaio* vs. *Emaztea Mikeli apartatu zaio*—. Datibo-absolutibo hurrenkeria da, esperimenez zaila, etiko eta oro har, goi-datiboan ezaugarria. Hartara, *Eta aparta zakizko San Martingo aldeari* (INav 51) adibidean, zalantzak ditugu interes datiboa ote dugun.

Balitzko iturburu kasuen azterketa honekin amaitzeko, *ihes egin* edota *alde egin* bezalako predikatuak aipatuko ditugu azkenik. Igoera datiboak dira hauek, datiboa *egin* predikatu arinarekin elkartzen den izenarekin baitaude lotuta. Edukiaren aldetik, ez dugu inongo iragaiterik sumatzen haien edukian; bai, ordea, iturburuaren antzekoa den abiaburua. Mugimenduaren abiaburu hori pertsona denean, ablatibo biziduna erabil daiteke, maila jasoan bada ere:

- (334) a. harengandik alde egiteko agindu zion deabruari (*Asisko Frantzizko, Asisko Klara, Askoren artean, 1095*)
- b. Niregandik alde egin dute (*Elizen arteko Biblia, Askoren Artean, Os 7,14*)
- c. Ziur egon ez dutela nigandik ihes egiteko asmorik (*Berria, 2006-02-07*)
- d. Santuak hura ikusi bezain agudo, harengandik ihes egin eta bere gelan sartu zen arrapaladan (*Asisko Frantzizko, Asisko Klara, Askoren artean, 3000*)

Eta, jakina, datiboa ere erabil daiteke. Alabaina, ez da hain erraza ikusten datiboa benetan iturburu/abiapuntu izateari lepora dakiokkeen eta ez datiboekin loturik dagoen jabetza/interes kutsuari. *Ihes* eta *aldek* abiapuntua zehazten dutenez, erlaziozko edukia ere badute. Hortaz, jabetza edo interes kutsurik ez duten kasuetan ere izenarekiko loturak baldintzatuko luke datiboaren agerpena, *ondoan nabilkio* diogunean bezala. Horrela azter litezke ondoko adibide datibodunak:

- (335) a. Haizeak zakar jotzen duenean ez, orduan ni makurtu orduko hostoek ihes egiten didate (*Agirre zabarraren kartzelaldi berriak, K. Izagirre, 158*)
- b. San Frantziskok hitz hauek esan bezain laster, bat batean alde egin zion tentazioak (*Asisko Frantzizko, Asisko Klara, Askoren artean, 1000*)
- c. Karlek alde egin zion, haserre (*Europako mugetan barrena, E. Jimenez, 109*)
- d. hala alde egin zion Norari ere leiho batetik sartutako ilusioak beste leiho batetik (*Azkenaz beste, A. Lertxundi, 121*)
- e. Baso batek eskuetatik alde egin zion Alazneri (*Ortzadarra sutan, F. Morillo, 123*)
- f. Beste eginkizun batzuetara alde egin zigun diktadoreak (*Sua nabi, Mr. Churbil?, K. Izagirre, 266*)

Datiboa biziduna da gehienetan, eta ablatibo bizidun bati dagokio. Oso adibide gutxitan dagokio argumentu bizigabe bati —*espetxetik ihes egin du*/**espe-*

txeari ihes egin dio—, eta halakoetan, bizidun bailitzan jokatzen du bizigabeak, nortzean, kaltetun gisa agertuz (ikus, baina OEH IX: 166):

- (336) a. 50 urteko gerrillari ohiak une oro segitzen zioten polizien kontrolari ihes egin zion (*Berria*, 2004-08-25)
- b. Jakin dut, ahizpa laztana, nola ihes egin diozun, Jainkoaren grazia-
ren bidez, munduko lohiari (*Asisko Frantzizko*, *Asisko Klara*, Askoren artean, 1205)
- c. Errusiak berriz Urriko Iraultzaren bidez ihes egin zion prozesu horri (*Ekonomiaren globalizazioa*, J. Adda / K. Navarro, 56)
- d. Omar Lakdak eta bere gizonek ihes egin diote Frantziako Armadari bertze behin (*Elektrika*, X. Montoia, 93)

- (337) a. Bekhatü txipier ere ihes eginen düdala (Usk LiB 68) bizigabe
- b. Azienda guziak ihes egin dio (Hb *Esk* 116) etikoa
- c. Begiak iges egin nai zioten Patxiri aiek ikusi zituania (Apaol 40) jabe dat
- d. Nik soldaduzkari iges egingo nioke (Alz *Ram* 51) bizigabe
- e. Aitzakia bila gabiltza Venezuelan, geure eginbeharrari ihes egiteko (MIH 363) bizigabe
- f. Alperra beti atxaki billa / nundik lanai iges eingo (BENb *NereA* 52)

Ikusi bezala, badirudi iturburu rola duten partaide asko datibo/postposizio sintagma alternantzia batean sartzen direla. Alternantzia horren analisisiaz ez gara hemen arduratuko: analisi sintaktikoetan litekeena da datiboa postposizio sintagmadun egituretatik eratortzea, eratorpen hori aipatutako baldintza pragmatiko/semantikoek mugatuko luketena. Beste ikuspegi batez, ez dago argi benetan datiboak ablatibo bizidunekin txandakatzen diren rol berarekin, ala besterik gabe datiboaren rola —demagun, goi aplikatiboa— eta ablatibo batzuen ez ote dauden bata bestetik oso hurbil. Edozein modutan ere, badirudi iturburuen kasua eta helburuena ezberdina dela. Hiztegitik ateratzen bagara ere, orrialdeotan erakutsi nahi izan dugunez, behe-datiboen kutsua gabe, iturburuek goi-datiboen kutsua dute.